

BĂNCILE COMERCIALE (DE DEPOZIT) ȘI ROLUL LOR ÎN SISTEMUL BANCAR

Apariția băncilor moderne este strâns legată de dezvoltarea comerțului cu cetățile îndepărtate și acumularea capitalului monetar în special pe această bază , expresie a dezvoltării producției manufacturiere și a expansiunii generale a economiei . Legate de nevoile comerțului și desfășurând principalele operațiuni prin intermediul efectelor comerciale , în mod firesc băncile au primit atributul de comerciale .

În epoca contemporană , locul și rolul băncilor în economie este strâns legat de calitatea lor de intermediar principal în relația economiei investiții , relație hotărâtoare în creșterea economică .

Conceptele moderne privind dezvoltarea economică consideră ca un rezultat necesar al evoluției societății obținerea de economii ale agenților economici sau persoanelor , reprezentând venituri neconsumate în perioada curentă și destinată utilizării viitoare . În cadrul aceluiași concepte , investițiile reprezentând achiziția de instalații și echipament , structuri , mașini și inventar , destinate dezvoltării producției , reprezintă o altă realitate a economiei și expansiunii ei ce afectează pe agenții economici .

Agenții economici își găsesc resursele necesare realizării investițiilor pe două căi : fie prin utilizarea propriilor economii , fie prin recurgerea la creditele ce le sunt acordate prin bănci , în procesul de reciclare și valorificare a capitalurilor monetare în economie .

În acest fel se crează condițiile unei ample redistribuiri a capitalurilor , tot mai mari odată cu evoluția istorică , vehiculate de o largă rețea de intermediari care au fost exclusiv , la început , și preponderent apoi , în structura sistemului bancar în formare , băncile comerciale sau de depozit .

Creația monetară , ca factor specific al funcționalității băncilor , a stat la rândul său la baza definirii locului și rolului băncilor în economie .

Băncile s-au afirmat esențial ca instituții monetare , a căror caracteristică principală este posibilitatea de a pune în circulația creanțe asupra lor înseși , care sporesc masa mijloacelor de plată , volumul circulației monetare .

Caracteristica semnificativă a acestor intermediari este transformarea activelor monetare în monedă .

Forma principală a creației monetare este emisiunea de bancnote . La început această funcție era deschisă tuturor băncilor pentru ca ulterior să fie una specifică băncii de emisiune .

Totuși , băncile comerciale tipice își aduc aportul lor la creația monetară prin transformarea activelor nemonetare (conturi , obligații) fără putere liberatorie în instrumente de plată . Înscrierea în conturile de la bancă a creditelor acordate (fundamentale sau garantate pe activele pe care le monetizează) constituie momentul creației unei monede adiționale specifice , moneda scripturală .

Un timp , în Anglia , Franța , SUA și alte țări , o mare parte a băncilor de depozit efectuau și operațiuni de emisiune . Multiplicarea acestor centre de emisiune a condus la crearea condițiilor de încălcare a normelor de emisiune și încărcarea canalelor circulației cu bancnote emise cu sau fără justificare economică . La momentul reglementării acestei chestiuni , în 1913 , în SUA , numărul băncilor împuternicite să emită bancnote depășea 7500 .

Așa încât , la momente istorice diferite și în funcție de condițiile proprii , toate țările dezvoltate au fost nevoite să delimiteze foarte clar funcțiile băncii de emisiune , acestea concentrându-se de regulă la o singură bancă , banca centrală . În SUA , spre exemplu , deși există 12 bănci federale de emisiune , acestea acționează ca un tot unitar sub egida unei autorități monetare unice .

O altă tendință care s-a manifestat în sânul băncilor o întreagă epocă, este specializarea băncilor , care deși în descreștere , nu încetează să caracterizeze lumea băncilor . Separarea și independența băncilor specializate este în momentul delimitării sferei de competență și de activitate a băncilor de depozit .

Un moment important în evoluția băncilor l-a reprezentat criza economică din anii 1929 – 1933 , care s-a manifestat în toate țările dezvoltate , dar a avut efecte devastatoare în SUA prin crahul bancar de proporții (36 % din bănci fiind declarate în stare de faliment) . Acest eveniment a impus o reglementare severă în regimul băncilor , care să acționeze în direcția protejării deponenților . În mod necesar , statutul băncii de depozit a trebuit să fie bine conturat , impunându-se un regim limitativ de control asupra instituțiilor de credit ce primesc depuneri și asupra modului de folosire a acestor resurse în procesul creditării .

În acest cadru s-a delimitat , mai exact , accețiunea de bancă de depozit , spre deosebire de celelalte bănci .

S-a ajuns astfel la o delimitare clară în bănci de depozit și bănci specializate , generalizată în toate structurile naționale ale sistemelor bancare în ciuda diferențelor de la țară la țară , diferențe care sunt rezultatul fie al evoluțiilor anterioare , fie al elementelor tradiționale ce se perpetuează , fie al suflului înnoirilor la care sunt supuse .

O caracteristică a băncilor comerciale sau de depozit (acceptate de regulă fără o asemenea calificare expresă) este aceea că efectuează toate tipurile de operațiuni bancare . Activitatea lor este diversă și se poate modifica liber în funcție de cerințe , posibilități și propria orientare .

Totuși , operațiunile de bază sunt reprezentate de constituirea de depozite și utilizarea lor în scopul acordării de credite agentilor economici .

Ele sunt organizate ca societăți comerciale și urmăresc obținerea de profit .

Schematic , operațiunile băncilor ca intermediari bancari pot fi reprezentate în felul următor .

STATUL

STATUL

Relații directe

AGENȚI

AGENȚI

ECONOMICI

ECONOMICI

*Intermediarul
bancar*

POPULAȚIA

POPULAȚIA

ACTIVE

PASIVE

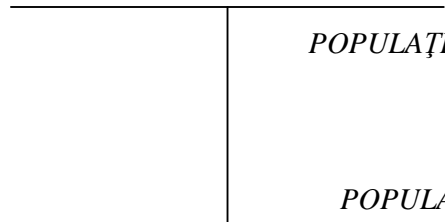

Fig. 2.1. Relații de credit ; directe și prin intermediari

Băncile specializate include o sferă largă de instituții de credit , cu o gamă largă de diferențieri și implicit cu statute diferite de la țară la țară.

Băncile specializate efectuează , în ansamblul lor , totalitatea operațiunilor bancare . Fiecare dintre ele sunt supuse unor limitări privind funcționalitatea lor , fie că își asumă în exclusivitate anumite operațiuni .

Limitările se referă la raza de implantare (teritoriale sau de ramură) sau de statutul lor social particular (acționând ca bănci cu caracter cooperativ sau mutual) .

Principalii intermediari în SUA

Tipul principalilor intermediari	Active (mld dolari) sfârșitul anului		
	1970	1980	1990
<i>Instituții (bănci) de depozit</i>			
Bănci comerciale	517	1357	3356
Asociații de economii și împrumut	171	614	1098
Bănci mutuale de economii	79	170	264
Uniuni de credit	18	67	215
<i>Instituții de economii</i>			
Companii de asigurări de viață	201	464	1409
Companii de asigurare de bunuri	50	174	528
Fonduri de pensii (private)	112	470	1169
Fonduri de pensii (de stat)	60	198	806
<i>Intermediari de plasament</i>			
Companii financiare	64	202	574
Fonduri comune de creanțe	47	62	609
Fonduri comune de creanțe (pe piața monetară)	-	76	499

Sursa : F. Mishkin : The Economics of Money , Banking and Financial
Markets
Harper Collinns - 1992

Sistemul bancar în Franța
(structură și dimensiuni 1989)

	Număr de bănci	Număr de ghișee	Depozite %	Creanțe %
I. Bănci - Naționale (Nationale de Paris, Credit Lyonnaris , Societe Generale)	404	10.143	41	35
II. Bănci cooperative - de credit agricol mutual , populare mutual , cooperative etc. - case de economii și prevedere	421	15.500	29	24
III. Societăți financiare afiliate la casele naționale de credit sau organisme profesionale de comun leasing , mobilier , echipament etc.	1062	-	1,7	13,1
IV. Instituții financiare specializate (de dezvoltare , regională , pentru micile intreprinderi , funciar , de locuințe , de cooperare etc.	32	-	0,8	13,6
V. Casele de titluri sau băncile de afaceri	144	-	-	-
TOTAL	2063	-	100	100

Sursa : XXX L'organisation de systeme bancaire francais , Problemes
economique , nr. 2206/1991

Sistemul bancar în țările dezvoltate

Structură și implementare (1989)

A. Structuri și ponderi (determinate în total active) %

Tabel 2.3.

Țara	Bănci comerciale	Alte restituiri de depozit	Instituții de specialitate	Societăți financiare	Societăți de asigurare	Fonduri de pensii	Fonduri de plasament
SUA	33	21	5	4	15	16	6
Japonia	37	22	25	-	7	-	9
Germania	25	47	7	-	16	2	3
Olanda	38	20	8	-	8	24	2
Canada	44	19	9	2	10	15	-
Suedia	34	11	23	4	12	14	1
Australia	31	28	1	11	17	11	1
Italia	64	20	16	-	-	-	-
Spania	61	28	9	-	2	-	-
Belgia	64	7	21	-	7	-	1
Austria	74	21	-	-	4	-	1

B. Oficii bancare ; număr și destinație

Tabel 2.4.

Țara	Numărul oficiilor bancare		Densitate : unități la 100.000 loc	
	Propriu zise	incluzând oficiile poștale	Propriu zise	Se adaugă poștale
SUA	56.866	-	24	-
Japonia	44.078	67.050	37	56
Germania	44.698	62.625	73	102
Franța	23.385	42.573	46	77
Anglia	20.541	42.204	37	75
Olanda	6.529	9.220	45	64
Canada	7.331	-	29	-
Suedia	3.557	-	43	-
Australia	10.538	-	68	-
Italia	12.965	-	23	-
Spania	31.117	-	81	-
Belgia	3.741	-	38	-
Austria	5.331	-	71	-

Sursa : G. Broker : Competition on Banking , OELD Paris 1989

În același sens unele își afirmă caracterul nelucrativ (unele case de economii și prevederi) sau caracterul public.

Între băncile specializate un loc deosebit îl ocupă instituțiile de credit specializate cărora le-a fost evidențiată o misiune de interes public ; creditarea pe termen mijlociu și lung a unor ramuri (frecvent agricultura) , sprijinirea acțiunilor de credit ipotecar imobiliar ; creditarea colectivităților locale , etc.

Societățile financiare , în fapt societăți de credit , sunt prezente importante în activitatea economică în toate țările dezvoltate : sunt instituții de credit care pe de-o parte nu sunt autorizate să primească depozite , iar pe de altă parte nu pot efectua decât operațiunile pentru care au fost abilitate prin lege sau convenția .

Principalele lor orientări sunt : leasing-ul , factoring-ul , acordarea și garantarea de credite pe termen mijlociu și lung pentru întreprinderi , creditarea mărfurilor cu plata în rate , creditarea locuințelor cu garanții ipotecare , gestiunea mijloacelor de plată , în special prin cărți de credit .

În considerarea structurii sistemului bancar trebuie avut în vedere că în componentele naționale se afirmă și trăsături generale , dar și particularități ale alcătuirii verigilor componente .

Astfel SUA (tabelul 2.1.) , în mod firesc se consideră în componența sistemului de instituții aflate în postura de furnizori importanți de resurse , cum ar fi companiile de asigurări , instituțiile ce constituie și administrează fondurile de pensii , fondurile comune de creanțe etc.

Dimpotrivă , în alte țări , Franța , de exemplu (tabel 2.2.) , instituții de credit importante : Casa de Depuneri și Consemnațiuni , Poșta , deținătoare a conturilor de depuneri poștale , sunt atașate Tezaurului și nu sunt cuprinse în sistemul bancar . Cum însă Tezaurul este el însuși considerat partener în sistemul de credit al economiei , putem aprecia că nu este de fapt decât o interpretare formală ce ține de subordonarea ierarhică a participanților .

Unele din băncile specializate acționează ca intermediari în anumite ramuri sau domenii de activitate desfășurând activități de mobilizare a resuselor , cât și de distribuire a creditelor în sfera lor specifică , în cadrul unui echilibru relativ între operațiunile pasive și active proprii .

O mare parte din băncile specializate sunt însă unități profilate unilateral , fie primordial pentru mobilizarea de resurse , fie preponderent pentru acordarea creditelor din resurse ce-I sunt puse la dispoziție .

În acest cadru , alte instituții , de regulă băncile comerciale în special , joacă rolul de intermediar . Astfel băncile comerciale își exercită rolul lor de intermediar nu numai între agenții din afara sistemului bancar , ci au un rol major în reciclarea și valorificarea capitalului , în mobilizarea de resurse și distribuirea de credite în însuși sistemul bancar , deci intermediază între verigile sistemului bancar .

În acest proces se afirmă și se detașează ca principale funcții ale băncilor comerciale cele două laturi ale intermediării :

- mobilizarea resurselor ;
- distribuirea creditelor .

Legătura directă cu mii și milioane de agenți economici , titulari de cont , în legătură cu constituirea și utilizarea depozitelor , conferă băncilor , în general , băncilor comerciale în special , o altă principală funcție în economia modernă , aceea de centru de efectuare a plăților între titularii de cont și prin aceasta băncile determină și cadrează fluxurile circulației monetare scripturale.

În îndeplinirea funcțiilor lor băncile comerciale îndeplinesc anumite operațiuni specifice considerate și reunite , după sensul lor în active și pasive .

Bilanțul tuturor băncilor comerciale SUA
la sfârșitul anului 1990
(expresii procentuale)

Tabel 2.5.

ACTIVE		PASIVE	
Rezerve	2	Depozite la vedere	18
Numerar	3	Depozite stabile	
Disponibilități la bănci	2	Depozite din economii	17
Titluri de stat și ale agenților guvernamentali	13	Depozite mici (sub 100.000) la termen	19
Titluri administrație locală și alte titluri	6	Depozite mari (peste 100.000) la termen	15
Credite		Împrumuturi	24
- pentru comerț și industrie	19		
- ipotecă	24		
- de consum	11		
- interbancare	6		
- alte credite	7		
Alte active	7	Capital	7
Total	100		